

DE
OMOΘYMIA
FIDELIVM

DISSERTATIO THEOLOGICA,

Quam

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
 SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. FRIDERICO WILHELMO,
 PRINCIPE BORVSSIAE, MARCHIONE BRAN-
 DENBURGICO, CETERA,

· PRAESIDE

PAVLO ANTONIO,
 S. S. TH. D. P. P. CONSISTORII DVC. MAGDEB. CON-
 SIL. ET DIOEC. PR. SAL. INSPECTORE,
 PATRONO ET PRAECEPTORE SVO AETERNVM
 VENERANDO,

ad d. XVI. Iul. MDCCXII.
 placido Θεολογόντων examini
 submittit

AVCTOR RESPONDENS

ANDREAS DIETERICVS,
 Bolgatzino Transiluanus Saxo.

H. Becker.
 1718.

HALAE MAGDEBURGICAE,
 LITTERIS CHRISTIANI HENCKELII, ACAD. TYPOGR.

ILLVSTRISSIMO DOMINO
DOMINO
ANDREAE TEVTSCH
TOTIVS NATIONIS SAXONICAE IN
TRANSILVANIA COMITI CONFIRMATO
S. CAESAREAE MAIESTATI A CONSILIIS INTIMIS
METROPOLEOS CIBINIENSIS REGIO IVDICI
EMINENTISSIMO

NEC NON
V I R O
GENEROSISSIMO ATQVE CONSVLTISSIMO
DOMINO
IOANNI HOSMANNO
DE ROTHENFELS
METROPOLEOS CIBINIENSIS CONSVLI
SPECTATISSIMO

DOMINIS AC PATRONIS SVIS GRATIOSISSIMIS.

eo quo decet submissi animi cultu
hanc dissertationem theologicam
offert & dedicat

AVCTOR RESPONDENS.

ILLVSTRISSIMI AC GENEROSISSIMI
DOMINI

Estra erga me bene-
uolentia summa, Ve-
straque, quibus affe-
ctus sum, beneficia in
caussa fuere, quare
hancce qualemcunque dissertatio-
nem theologicam, tanquam memo-
ris animi documentum ILLVSTRISS.

ET GENEROSISS. NOMINIBVS VESTRIS
inscripserim. Hoc, etsi leuius &
persona Vestra non satis dignum
sit, munusculum, vt serena tamen
fronte pro more vestro adspicere, &
me eo, quo antea dignati estis, fa-
uore in posterum complecti veli-
tis, est quod submisit rogem. Deus
VOS, cum splendidissima familia
Vestra omni benedictionis genere,
sub augustissimo sceptro Augustis-
simi Cæsaris Caroli VI. cumulet, &
plurimos adhuc annos rebus hu-
manis interesse sinat; quo gloriam
nominis eius & Ecclesiæ ac Reipu-
blicæ salutem tueri, & magis ma-
gisque promouere possitis. Id vt
VOBIS tribuat, toto animo votis-
que ardentissimis precari non desi-
stam. Halæ Saxonum d. XI. Iulii
C1010CCXII.

§. I.

Miseram ac deplorandam orbis Christiani huiusce temporibus esse faciem, non ii solum, quorum mens diuino spiritus lumine est collustrata, quique in Ecclesiæ interiora mala plurimos latentia penetrare, eaque paullulum penitus intueri ac perscrutari possunt; verum etiam saniore tantum ratione præditi vno ore omnes confitebuntur. Inprimis si temporum Ecclesiæ nascentis Apostolicæ, nostrorumque accuratam quis instituire velit comparationem: deprehendet sane haud exiguam eorundem discrepantiam; adeo quidem, vt hodierno die plurimos Christiano nomine adpellitos, ex efficaci illo doctrinæ euangelii usu nihil, nisi inanes ideas, ex viuifico illo atque per spiritum Christi animato corpore nihil, nisi nuda ossa ac sceletum (*πνεῦμα μὴ ἔχοντες*, lud. v 19. 3. 4.) retinuisse ac circumferre videas; denique sinceræ illius, quæ apud veteres Christianos erat, animorum coniunctionis & vnitatis spiritus vix vmbra adhuc superesse animaduertas. Qua de re B. noster *Lutherus* in glossâ marg. versiculi 10. Cap. 1. Epistolæ ad Ephes. hæc profert: Es ist über die Massen jämmerlich zu sehen / daß das ganze menschliche Geschlecht also zerrissen ist / auch dieser Theil / welcher Gottes Volk genennet wird. Und ist vor Augen / leider! daß sehr wenig an

einander

einander hanget; sondern es ist der größte Theil mancherley zerstreuet in mancherley Secten und Opinionen. &c. Vid. etiam Dni Prof. Francke Programma Pentecostale anno 1710. exaratum, in quo, instituto parallelismo, disconuenientiam horum cum temporibus nascentis Ecclesiæ perspicue exhibuit.

§. II.

Quod si vero quidam adhuc inueniantur, qui hæc non in dubium tantum vocare, sed contra adfirmare haud erubescant, statum Ecclesiæ recentioris, omniumque in ea ordinum, esse optimum, florentissimum: de iis citra conscientiae læsionem statuendum, quod, quia se ipsos internamque animæ suæ conditionem haud agnoscunt, nec agnoscere exoptant, de statu quoque Ecclesiæ, tam externo, quam interno, iudicium sanum sincerumque ferre minime queant.

§. III.

Sicuti iam in exsequendis Christianismi officiis, omnibusque diuinarum virtutum generibus haud exiguus reperitur fidei defectus: ita præ cæteris de artificissima illa animorum fidelium coniunctione spiritali, ut nimirum in Christo vnum & idem omnes sentiant, quam plurimos, alias etiam animo haud malo adfectos, parum, & non, ut debebant, esse sollicitos, quis non videt? dum contenti sunt, modo adsit externa ac civilis quædam consensus, (quæ sane necessaria, & in pretio suo relinquenda est) qualiscunque demum, & quo comparata modo interna illa spirituque sancto suffulta vnanimitas fuerit.

§. IV.

Ad hanc ergo *dissertationem* hancce *theologicam* dirigere, eamque pluribus pertractare, operæ pretium esse duximus. Ante vero quam ad opus ipsum nos accingamus paucis beneuolus lector amice præmonendus erit, nos in hacce *dissertatione* nequaquam de concordia quadam ecclesiastica

ca in genere, eoque sensu, quo modo vna Ecclesia cum alia vniri queat, acturos esse: id quod altioris indaginis est, nosque aliis ex verbo Dei discutiendum relinquimus. Sed nobis sermo est de *vnanimitate fidelium spirituali*, eorum qui in Ecclesia illa viuunt, quæ est *societas fidei & spiritus sancti in cordibus*, quæ externas quoque habet notas, ut agnoscì possit, videlicet *puram euangelii doctrinam, & ad-
ministrationem sacramentorum consentaneam euangelio Christi.* vid. Apol. A. C. Pag. 144 & 145. Hoc in genere a nobis dictum esto: nunc specialius rem persequemur.

§. V.

Quam nos hic vnanimitatem intelligamus, cum ex frontispicio dissertationis ipso, tum ex antecedentibus recensitis, lecturos prægustum quendam hausisse confidimus. Ast quo clarius distinctiusue quid proponitur, eo magis delectat, ampliorisque vsus est: ideoque diuersam *ὁμοθυμίας* significationem primum tradendam esse existinauimus. Vocabulum isthoc *ὁμοθυμία* Græcæ esse originis, eoque denotari *vnanimitatem, vnum ac eundem animum, vnā ac eandem habere voluntatem, cum pluribus vnum ac idem sentire*, illico quilibet agnoscet. Coincidit cum hoc *σύμψυχος*, qui eiusdem animi & sententiæ est, vnde *συμψυχία*, vnanimitas, animorum concordia: item *ισόψυχος*, pari animo præditus. Cum his conuenit hebraicum *לב אחד פה אחד*, qui vnus oris atque animi est. His, quid *ὁμοθυμία* per se considerata significet, exprimere volumus.

§. VI.

Isthanc vero, quam nominauimus, *ὁμοθυμίαν* non vnus eiusdemque esse generis, paucis considerabimus. Et primo quidem loco ea in *naturalem & supernaturalem* conimode dispesci potest: illam communem esse omnibus hominibus; hanc non nisi vere in Christum credentibus, nemini sacrarum litterarum perito ignotum erit. Ingens sane DEI T. O. M. beneficium est, quod diuinæ illius *ὁμοθυμίας*

ῥυμίας rudera adhuc quædam exstare, eaque non penitus exstingui fuerit. Per rudera nihil aliud h. l. intelligi volumus, quam quæ in scriptoribus appellari & declarari solent, scilicet omnium hominum conscientijs inscripta principia generalia; utpote ex quibus omnis *ῥυμία*, concordia & consensus originem suam trahit, quæcunque demum illa fuerit, ac quousque se extendat. Sic dari consensum quendam animorum apud omnes mortales, compertum habemus: quod nimirum statuunt, esse aliquod numen supremum, infinite perfectum, optimum, idque adorandum; malum fugiendum, bonum prosequendum; proximum amore complectendum, & in omnibus necessitudinibus ei succurrendum, neminem iniuria adficiendum. &c. In his & similibus erga diuinum numen & proximum officiis, natura notis, consentiunt eatenus omnes. Pari ratione *ῥυμίας* naturalem existere videmus, regem inter & ministros, magistratum & subditos, maritum & uxorem, parentes & liberos, dominum & seruum. Quæ unitas horum relatorum naturalis, etsi defectu insigni laboret, omnis tamen abesse nequit; alioquin nulla respublica, nulla societas humana firmo persistere pede posset, verum omnia in pessum irent, & in confusionem omnium rerum summam laberentur. Quanta igitur in genus humanum ex hac animorum coniunctione naturali deriuentur adhuc commoda vel solatia, facile intelliget is, qui vel mediocri actionum humanarum notitia mentem imbuerit. Vnde nec immerito Cicero Orat. XXX. de Haruspicum responsis: *Hunc, inquit, omnium ordinum statum, qui nunc est, qualiscunque est, nulla alia re, nisi concordia retinere possumus.* Et Liuius Lib. XXIV. c. 22. *Periculum, ait, ingens manet, nisi paci & concordie consulitis.* Vid. etiam D. Buddei E-lem. Phil. Pract. p. 156. §. 86.

§. VII.

Missâ hac *ῥυμία* naturali bona, progredimur ad con-

considerationem *ὁμοθυμίας* *spiritalis* quidem, sed pessimæ, omnibus noxiis, periculis damnisque propemodum infinitis refertæ; ortum quippe trahentis a spiritu maligno ac subdolo Satana, qui κατ' ἐξοχήν homicida & mendax, in sacris literis nominatur. Hæc regna & respublicas labefactat, immo funditus euertit, societates humanas dirumpit, confundit, perturbat; pacis & tranquillitatis externæ est turbatrix, vastatrix; ecclesiæ Christi, omniumque in ea ordinum bonorum hostis crudelissima, acerrima, omnis discordiæ fons & origo. Nam qui ita inuicem vniuntur, vt ducem ac rectorem, immo fundamentum, cui innitantur, habeant spiritum malum, qui potest aliter fieri, quam vt in discordiam, litigationem, pugnas & contentionem labantur? Cuius rei testimonia & exempla cum historia ecclesiastica & profana, tum etiam ipsæ sacræ litteræ nobis suppeditant euidentissima. Num. XVI. 1. seqq. legimus de Kora, Datan & Abiram, coetuque eorum, eos se aduersus Iehouam eiusque fideles ministros Mosen & Aharonem congregauisse, hac quidem mente, vt eadem cum Mose & Aharone fruerentur dignitate, & eodem honore. Atque hos omnes vnus animi ac sententiæ fuisse, nemo negabit. Et nisi mature Deus consiliis ipsorum perniciosissimis obstitisset; quæ ecclesiæ Israelitarum mala intulissent? Sic 1 Reg. XXII. 6. rex Israelitarum Ahabus quadringentos congregauit prophetas, eosque consuluit, vtrum contra Ramotas Gileadis in bellum proficisci debeat, nec ne: qui dicebant פה ארר vnanimes: (vid. vers. 13.) *Ascende, traditurus enim est Dominus in manum regis.* Verum enim vero qualem horum omnium consilium *ὁμόθυμον* successum habuerit, experiri quam miserrime nolens volens Ahabus debuit. Hinc illud didicisse sufficiat, non in consensu quocunque multorum membrorum consistere veritatem: id quod magis elucescet, quo diligentius quis tot conciliorum conclusa unanimi

consensu prolata, veritati nihilominus cælesti aduersa, inspexerit. Ps. XXIII. 6. seqq. *Nam consilium* sc. malum *inierunt* *לח לחי* animis paribus, contra te *sædus pepigerunt tentoria Edomæorum.* &c. Act. XXIII. 12. 20. VII. 57. XVIII. 12. XIX. 29. Vide etiam ad hanc materiam *Anastasi-um Freylinghausen* in epistolas p. 1204. seqq. Hæc cætera-que sacrarum litterarum loca imaginem satis claram huius *ὁμοθυμίας* nocentissimæ exhibent. Nos autem neque hanc, neque illam aliter, nisi quatenus *τῇ ὁμοθυμίᾳ* fidelium veræ maiorem adfundere lucem potuerit, attigimus.

§. VIII.

Nos enim fidelium, & quidem vere talium intellectionem volumus *ὁμοθυμίας*: fidelium, inquam, quorum *fides* *existit in vera pœnientia,* hoc est, *concipitur in terroribus conscientie, que sentit iram Dei aduersus nostra peccata, & querit remissionem peccatorum & liberari a peccato, inque talibus terroribus & aliis afflictionibus crescit & consumatur, neque exsistere potest in his, qui secundum carnem viuunt, qui delectantur cupiditatibus suis* Apol. A. C. pag. 86. Fidelium, qui participes facti sunt spiritus Christi, *qui corda eorum renouat, sanctificat & gubernat.* p. 145. Neque enim nos intelligere quis existimet *ὁμοθυμίας* seu vnanimitatem externam, illorum videlicet, qui tantum sunt *membra ecclesie secundum externam societatem signorum ecclesie, hoc est, verbi professionis & sacramentorum,* quæ communia habent cum vere credentibus p. 144. lin. 22. quippe *in illis, qui fidem tantum historicam habent, Christus nihil agit, ac propterea neque membra eius sunt,* neque capaces, quam diu pertinaciter resistunt, gratiæ diuinæ & *ὁμοθυμίας* spiritualis. Loquimur de interna spiritus unitate fidelium, qui ad normam verbi reuelati de salute nostra per veram fidem in Christum omnium donorum cælestium participes facti sunt, inprimis sinceræ commiserationis & caritatis mutux. Ex hac cætera, quæ huc spectant, virtu-

virtutes sponte fluunt: scilicet mutua infirmorum tolerantia, qua vnus alterius infirmitates, vt qui nondum ad eandem potentiae Christi mensuram cum ipso peruenerit, non tolerare tantum, sed easdem lenitate sua subleuare & corrigere studet; (vide Rom. XIV. 1. XV. 1. 1 Cor. IX. 22. Gal. VI. 1. 14. seq. Col. III. 13. 1 Theff. V. 14.) mutuae preces, deprecationes, interpellationes, mutuae gratiarum actiones & laudes pro tot tantisque a DEO acceptis beneficiis, Rom. XV. 6. mutuum adiutorium in omnibus afflictionibus & miseriis; mutuum desiderium promouendi gloriam Domini, lucrandi & liberandi animas hominum a potestate tenebrarum atque ad Christum adducendi; denique vt mutuo quærant τὰ τοῦ Ἰησοῦ χριστοῦ, posthabitis omnibus iis, quæ in his terris sunt, ne scil. animo iisdem toti inhæreant, atque implicentur τοῖς τοῦ κόσμου τοῖς εἰσχυρίσιν καὶ πειράσμασι. Certe in his cæterisque plurimis virtutibus, quas omnes recensere non permittit, temporis angustia, ὁμοθυμία fidelium consistit, quidue isthæc fidelium vnanimitas denotet, & in quo consistat, hinc satis lectori constare arbitror. Loca sequentia etiam quoad synonymias euoluenda sunt: 2 Paral. XXX. 12. Psal. CXXX. 1. Esa. V. 47. 58. Ier. XXXII. 39. Zephani. III. 9. Iudith. IV. 9. Sap. X. 20. Act. I, 14. 21. II, 42. 46. IV. 12. 24. V, 12. 20. 32. 39. 42. XV, 11. 25. Rom. XV, 6. 18. XII, 14. 16. 1 Cor. I, 9. 10. 2 Cor. XIII, 5. 8. 11. 13. Ephes. IV, 3. 5. 11. 14. Phil. II, 1. 2. 5. III, 15. 16. 1 Petr. III. 8. 15. 16.

§. IX.

Percepta itaque ὁμοθυμίας fidelium denominatione, fundamentum atque originem, siue causam efficientem eiusdem diligenter ex scripturis & secundum scripturas indagare, officii nostri erit. Vt vero *omnis donatio bona, & omne integrum donum est superne descendens a patre lumininum*: Iac. I, 17. sic etiam vere in Christum credentium diuinum hoc & excellentissimum donum, vnanimitas, concordia & consensio, a DEO T. O. M. tanquam fonte omni-

um bonorum, effluit. Hic vnice hanc in animis ipsi obedientibus, per spiritum suum diuinum, mediante verbo & sacramentis, operari potest. At si paullo penitius hanc rem introspicere velimus, recurrendum sane nobis erit ad considerationem status illius, in quo Adamus ante lapsum fuit. Artissimam & integerrimam Deum inter & Adamum ante lapsum intercessisse vnionem, ex posteriori ignorare non possumus; ita, vt omnia cogitata, dicta & facta vnice in creatorem suum direxerit, vt quicquid Deus ab ipso fieri vellet, id ipsum quoque ratum haberet, contra quicquid Deus nollet fieri, id ipsi quoque displiceret: verbo, ipsi mens cum Deo vna erat 1 Cor. VI, 17. O beatissimam & felicissimam Deum inter & homines harmoniam! Et in hac beatitudine Adamus si perseverasset: sine dubio omnes eius posterius pari ratione ac ipse cum Deo vniti mansissent, & inter se ipsi etiam simplicem concordiam colentes, iucundissimam vitam egissent. At eheu! aliter se res post lapsum habet. Amissa enim per peccatum hac nostra cum Deo beatissima vnione, amissa etiam inter homines concordia; nascimur omnes cum malo originis, quod semen omnis discordiæ, dissensionis, tantarumque monstrosarum opinionum, tot sectarum, tot contentionum & cupiditatum est. Omnes vt oues erramus, quisque in *viam suam* nos conuertimus, eamque rectam esse existimamus Esa. LIII, 6. In hac autem summa cum essemus miseria, Deus nostri misertus est, filiumque suum vnigenitum seruatorem nostrum Iesum Christum in hunc mundum exire iussit; vt merito suo cruento nobis viam nouam acquireret & aperiret, qua nobis liceat per veram in Christum fidem cum Deo in communionem redire, & hinc porro mutuam etiam caritatem, iucundissimamque fidelium *ἡμῶν* spiritualem colere. Hic ipse est, qui omnium optime nos docuit originem ac fontem omnis *ἡμῶν* spiritualis Io. XVII. Ita enim ille versiculo 20 & sequen-

sequentibus, *non tantum*, inquit, *pro istis rogo, sed & pro iis, qui per sermonem eorum credituri sunt in me, ut omnes VNVM sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis VNVM sint*, cetera: ubi vocabulo *in* certe nihil aliud, nisi spiritus unitatem inter fideles, Christus designare voluit. Vid. etiam v. 22. 23. *Fundamentum* itaque *primum* τῆς ὁμοθυμίας fidelium est ineffabilis ac *essentialis* illa Deum inter & Christum *unio*; propterea vero Christus homo nasci voluit, ut nos mediante carne & spiritu in unionem cum Deo perduceret, 2 Pet. I, 4. Io. VI, 56. XIV, 23. Vid. Abb. Breithaupti Thes. Cred. p. 169. qu. 7. Ex hac autem nostri cum Deo unione quid aliud fluere potest, nisi beatissima animorum fidelium consensio & concordia. Prout enim in Christo vnum sentiunt, volunt, desiderant: ita etiam inuicem vnum sentiunt, nulloque modo in iis, quæ ad regnum Christi spectant, tantum inter se dissentiunt, ut vinculum caritatis mutux dissolui queat.

§. X.

Hanc animorum in Christum vere credentium ὁμοθυμίαν spiritualement comitantur *usus & fructus* in ecclesia Christi amplissimi, ne dicam infiniti; si hæc nimirum radices in animis hominum egerit profundas. Antequam vero ad hanc betitudinem quis perueniat, multum, multum, inquam, laboris, multum precum assiduarum, multum certaminis, multum sui ipsius examinis, multum vigiliarum spiritualium, multum denique patientiæ & tolerantia requiritur. *Non tibi*, ut cum prouerbio loquar, *per ventos assa columba venit*, quemadmodum multi securi somniant. Omnes autem ὁμοθυμίας fidelium usus ordine enumerare, ratio instituti nostri non fert: præcipuos tantum exhibere animus fuit, ea spe, fore, ut si lectores hosce probe considerauerint, aditus ipsis ad cæteros quoque patefiat.

§. XI.

Sed ut in viam redeamus, notum est illud Sallustii,

Concordia res paræ crescunt: quo symbolo plus quam vna respublica, plus quam vnus princeps vtitur. Verissima etiam hæc esse, vsus ipse, nos edocere potest. Multo magis se res ita habet in regno gratiæ. Nonne ipse seruator noster idem confirmat Matth. XIII, 31. 52. *Simile est, inquit, regnum celorum grano sinapis, quod acceptum quispiam serit in agro suo: quod minimum quidem est omnium, quum autem excreuerit, maximum est olerum, & fit arbor, adeo, ut veniant volucres celi, & nidulentur in ramis ipsius.* Conf. Luc. XIII, 19. 26. 27. 34. 35. Marc. IV, 31. Tale autem incrementum verbum euangelii sumsisse in concordia & unitate spiritus Apostolorum, ministrorumque, immo omnium fidelium, vt alia loca taceam, liquido patet ex Act. VI, 7. Nihil, inquis, hic exstat, de ὁμοθυμία. R. omnino, etsi non in hoc capite, tamen in prioribus luculentissima de concordia spirituali inuenies loca. Cap. IV, 32. τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία. Ecce fructum ὁμοθυμίας vberimum! Et, quæro, quo potest modo verbum euangelii cursum felicem adsequi, cum inter præcones eius discordiæ, disfidia & contentiones aluntur? Ego sane id perspicere nescio. Luc. XI. 23. Christus ait: *Qui non est MECVM, aduersum me est, & qui non congregat MECVM, dispergit.* Vbi autem doctrina euangelii viget & floret, ibi adest omnis diuinæ benedictionis adfluentia, omnia feliciter, & bono cum successu geruntur.

§. XII.

Coniuncti spiritu diuino precibus suis, non pro se ipsis tantum, verum etiam pro aliis hominibus, a patre cælesti magnam impetrare possunt benedictionem. Sic enim Christus Matth. XVIII, 19. 20. ait: *Vbi sunt duo, vel tres coacti consensu in nomine meo; illic sum in medio eorum.* Hoc etiam, qui vnanimitatem colunt, gaudent commodo, quod insulibus hostium spiritualium, eorumque stratagemati-

matibus eo fortius resistere possunt, quo artius vinculo amoris inter se conglutinati sunt, secundum illud: *vis unita fortior*. vid. B. Io. Arnd. lib. IV. de vero Christianismo cap. XXVI. Qui itaque omnibus *ὁμοθυμαδον* fidelium sectantur viribus, ii de omni benedictione cælesti certi esse possunt.

§. XIII.

In *statu* sic dicto *ecclesiastico* hanc Christianorum virtutem amplissimi esse fructus, nemo vir cordatus in contrariam ibit sententiam. Neque in hoc vniuerso magis necessarium quid esse existimamus, quam vt ecclesiæ ministri, siue sint doctores, siue inferioris gradus, atque ii etiam, qui in scholis iuuentuti præfunt, cuiuscunque tandem ordinis & professionis sint, inter se non verbis tantum, sed re consentiant, & eodem animo alii in alios adfecti sint. Rom. XV, 6. 16. 18. 30. 33. Id quod B. Io. Gerhardus in Schola Pietatis probe agnouit, p. 833. n. 7. Ohne Einigkeit können die Lehrer den geistlichen Bau nicht vollführen/ sondern es gehet ihnen wie denen/ so den Thurn zu Babel bauen wollten. Hac enim ratione euenturū certo nobis compromittere possumus, vt ea, quæ & circa annunciationem doctrinæ euangelii, & circa erudiendam iuuentutem scholasticam desiderantur, in meliorem felicioremque statum reducantur omnia. vid. libell. B. Speneri *Klagen über das verdorbene Christenthum* p. 180. Probe etiam tum agnoscerent ii, qui *oeconomi mysteriorum diuinorum* audiunt, maiorem curam, diligentiam & ardorem requiri in rite administrando hoc sancto officio, prospiciendoque salutem æternam hominum, quam vulgo credi solet. Quin etiam ex semine illo verbi diuini viuentis, in animos hominum sparso, vberiores propullularent fructus: in rebus perplexis casibusque dubiis (qui ministris ecclesiæ haud raro euenire solent) vnus alterius consilium, opem & auxilium amice & ἀφ' ὧν expetere posset: quod alias fieri non solet, nisi unitati spiritus

ritus assidue studuerint. Certe huic *ὁμοθυμία* & concordia totis viribus incumbere debent omnes ii, qui circa res sacras occupati sunt; eaque ut in dies augeatur, Deum T. O. M. precibus ardentissimis implorare necesse habent.

§. XIV.

Idem quoque dicendum in *statu politico*, de omnibus, qui imperii summam tenent, atque de omnibus reipublicæ membris. Magna hos mansura est diuini numinis benedictio, magnus omnis boni cumulus; si non naturalis tantum, vel mere ciuilis, sed spiritualis etiam, quam spiritus Christi in nobis operatur, unitatis, & conscientiarum tranquillitatis vere erunt amantes. Eadem concordia huius spiritualis necessitas ipsis, ac ministris verbi diuini incumbit, si vera ecclesie Christi membra existere volunt. O quam felices essent, si hanc non fucatam unitatem spiritus sectarentur! quanta ab ipsis in vniuersum orbem Christianum emanaret felicitas! Omnes ipsorum conatus, consilia & actiones numen supremum fortunaret; pacem ipsis exoptatissimam, requiem animi dulcissimam largiretur. Hoc fulcrum aduersus omnes insultus hostium ipsis esset firmissimum; hoc medium propagandæ veræ & sinceræ pietatis, & omnibus locis promouendæ, optimum ac certissimum. Sic opus domini nostri Iesu Christi in dies augmentum maius caperet; iustitia & fidelitas in terris habitarent, iniustitia contra & malitia procul abessent. Hoc quamquam magis optandum, quam sperandum: certissime tamen est credendum, si etiam duo triaue modo societatis vel collegii cuiusdam membra inueniantur, quæ vni viribus, vno animo, gloriam diuinam proximique commodam querere non desistant; ipsis tamen nequaquam amplissimam DEI benedictionem defuturam esse.

§. XV.

In *statu* denique *oeconomico* singularem concordia spiritualisprehendimus fructum, secundum illud Ecclesiastici

fiastici cap. XX, 1.2. si eandem hoc in statu viuentes viribus diuinis excoluerint. Inprimis si coniugum animi hac tam necessaria virtute ornati fuerint: o quæ & quanta pater ille benignissimus cælestis in eos effunderet bona! Tum demum verissima forent verba illa, quæ de coniugio bono & felici dici solent; illud nimirum *instar esse vite angelicæ*. Sane ad sensum huic effato dare non recusarem, vitam coniugum fore beatam; si amor ipsorum coniugali, eique naturali, spiritualis, vnanimitati naturali, sanctior & cælesti spiritu effecta, accedat concordia. Hac absente angelicam ipsos vitam ducere posse, vix crediderim. Nam naturalis ille amor, naturalis illa concordia coniugum, quam manca & inconstans sit, & quam cito, vnica saltim calamitate casuque aduerso interueniente, refrigerescere soleat, experientia quotidiana abunde testatur. Minime certe matrimonium a Deo ideo institutum est, vt libidini explendæ inferuiat; sed finis eiusdem genuinus hic est; vt coniuges vnīs animis, vnīs viribus, vna intentione, Deo cultum in spiritu & veritate debitum præstent, ipsum laudibus extollant, & auxilium eius precibus deuotis implorent, quo liberos suos in timore Domini educare, seruis bono exemplo præire, totamque rem domesticam sapienter gubernare queant.

§. XVI.

Ex his omnibus adparet, quantum vtilitatis in omnes ecclesiæ societates ex *ὁμοθυμία* fidelium effluat. Antequam vero vltius progrediamur, vnicum hoc addendum erit, nimirum, quod diuersa ecclesiæ membra, diuersaque ipsorum officia nihil impediant, quo minus concordiam spirituales exercere possint. Nam non potest non *ὁμοθυμία* spiritualis particeps esse, quicumque demum verum ecclesiæ membrum esse cœpit, siue is princeps, siue subditus, siue doctor, siue auditor fuerit.

§. XVII.

Prout vero ὁμοθυμία fidelium tam iucunda, amabilis, Deo grata & accepta, immo in ecclesia Christi tam necessaria res est: (secundum illud *Augustini* lib. I. de Ciuit. Dei cap. 22. *quod in cantu est harmonia, id in ecclesia est concordia*; qui etiam præmia amantibus illam largissima offert,) ita defectus huius innumerorum malorum causa existit. Etenim ubi exfulat vera spiritus in humilitate concordia: ibi pax turbetur, caritatis vinculum disrumpatur, & in eius locum discordiæ, factiones, Φιλαρχία, lites, odia & inuidiæ succedant, necesse est. vid. Iac. III, 1. 16. Certe quocunque in coetu, quibuscunque in locis, quocunque in statu, siue ecclesiastico, siue politico, siue oeconomico, spiritus vnitas extirpata fuerit; non potest non imperium tenere discordia: hac regnante omnia in statum confusissimum ruunt, omne bonum impeditur, vnus huc, alter aliorum tendit, quilibet id agit, quod sibi ipsi optimum esse videtur. Id quod sole meridiano clarius est, nec in dubium a quoquam facile vocabitur, nisi qui omnis veritatis sit expers. Legimus 1 Cor. III, 3. in ecclesiam Corinthiorum irrepsisse inuidiam, lites & diffidia: vnde, quæso, hæc oriebantur, nisi inde, quod dicebant, v. 4. 5. 11. *Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollos, ego vero Cephe, at ego Christi*. Sic a vera simplicitate, a vera vnitate spiritus per superbiam & fastum, quo Græci turgebant, auerti se patiebantur; neque ita, vti par erat, concordiam illam Spiritus, cuius in sanctissimam communionem vera ad Christum conuersione peruenerant, custodiebant.

§. XVIII.

Quia vero tot tantaque ex studio veræ vnanimitatis bona, ex neglectu autem contemtuque illius innumera, immo omnia in vniuersam Christi ecclesiam deriuantur mala: quis fidelium negaret, omnibus viribus eo enitendum esse, vt vnitas spiritus, pax & concordia, cum Deo
ante

ante omnia, sicque etiam cum hominibus ineatur, confirmetur, conseruetur. Qui vero ea carent, quæ maxima sic dictorum Christianorum pars est; illi opus habent vera ad Deum conuersione, ut ita vera & viuida Christi capitis membra fiant. Tum demum ad ipsos quoque pertinebunt, & Christi & Apostolorum, multorumque sanctorum virorum monita, quibus tam sero vere fidelibus saluberrimam illam spiritus unitatem inculcauere.

§. XIX.

Nihil benignissimum patrem cælestem a miseris mortalibus post lapsum expetere, nec eos ad aliquid præstandum adhortari, nisi quod ipsis ante lapsum clementer largitus fuerat, e sacris litteris edocti sumus. Iam vero Adamum imagine etiam concordiae & vnanimitatis spiritualis perfectissimæ donauerat: hanc ergo, tamquam iustissimum numen, iure suo ab omnibus reposcere potest. Quae de re inprimis Noui Instrumenti loca exstant clarissima. Abrahamus egregium conseruandæ unitatis nobis perhibet exemplum, Gen. XIII. 8. Conf. Ps. CXXXIII. 1. Eccles. XXV. 2. Matth. V, 5. 9. 17. 18. 19. seq. Marc. IX, 33. - 40. 50. Apud Ioannem c. XVII. abunde testatur reparator, seruator & sacerdos noster summus, cordi ipsi fuisse, ut unitas spiritus inter discipulos suos, omnesque, qui credituri essent in ipsum, maneat, quæ recuperanda erat tanto sanguinis sui pretio.

§. XX.

Miseri mortales, quod mirandum sane est, in ineunda cum aliis societate, in conciliandis sibi collegiis, ciuitatibus, populis, regibus, nulli operæ atque curæ, nullique sumtui parcunt; dummodo terrenum aliquod præmium, opes, honores, imperium, gloriam & nominis famam adsequantur. Quae vero ratione vera & spiritualis inter ipsos animorum coniunctio possit instaurari; etsi hæc ad promouendam gloriam Dei, & ad nostram aliorumque multo-

rum salutem pertineat: ne curare eos quidem, &, vt ita dicam, eius causa ne pedem loco mouere videas.

§. XXI.

Sed quæ abunde produximus scripturæ loca, manifeste nos docent, quam serio, quanta cura id egerint Apostoli, vt vnanimitas fidelium, solida semel animis verbo Dei implantata, etiam confirmetur, & ad finem vsque conseruetur. Scite admodum de hac materia B. Io. Gerhardus in Schol. Piet. p. 833 num. 7. scribit, cuius verba hæc sunt: Wer nicht will mit seinem Neben-Christen in Einigkeit leben / der kan nicht seyn ein lebendiges Glied am Leibe Christi: wer nicht will in Friede und Einigkeit mit dem Nächsten leben / der kan nimmermehr mit Ruß und Sieg wieder den Teufel kämpfen. Der Teufel achts wenig / daß man wachet / daß man sich enthält von niedlicher Speise / daß man fastet: (& sic etiam, si cultus Dei externus accuratissime obseruari videatur) er hat viel unter denselben / so sich dessen höchlich beflissen / berücket / und in sein Netz gezogen. Aber wenn man im Hause des Herren einmüthiglich wandelt / wenn man durchs Band der Liebe und des Friedens verbunden: dasselbe schrecket ihn / das thut ihm Leid / und davor fürchtet er sich am allermeisten. Idem pag. 830. num. 2. Gott will allein diejenigen für seine liebe Kinder annehmen und erkennen / welche in Friede und Einigkeit bey einander leben. Non possumus non ex Macaria quoque, Asceta illo vere beato, & quoad doctrinam spiritualem experientissimo, loca quædam, hanc materiam egregie illustrantia adducere. Sic ille Hom. III. §. I. Fratres, inquit, in summa dilectione inuicem conuersari debent. &c. Cur enim scriptum est, fiat voluntas tua, sicut in celo & in terra? vt quomodo angeli in celis inter se congregiuntur, in VNANIMITATE SVMMA, in pace & dilectione degentes, nec est vllus illic FASTVS & INVIDIA, sed in dilectione & sinceritate mutuo conuersantur: eodem modo fratres inter se sint, Vid. etiam lib. II. cap. IX. tot. It.

It. cap. VIII. vid. etiam *Speneri* Glaubens-Lehre pag. 675. 673.
Bedenk. 3. th. p. 210. 364. 270. 421. 519. 586. 646. 720. 741.

§. XXII.

Hæc quum vera esse quemlibet fateri confidam: forte non inepte quis interrogare posset, quænam ergo media darentur, quibus vera fidelium *quodvula* custodiri & conseruari queat? Sane vnicum hoc est necessarium. Vt vero quamlibet huius dissertationis partem paucis sum complexus; ita etiam de mediis vnanimitatem fidelium conseruantibus breuiter agere, ratio nostri instituti suadet.

§. XXIII.

Cum *Luthero* nostro primo loco merito sacras ponimus litteras. Ita enim ille Tom. VI. Ien. Germ. fol. 192. ait: Siehe das ist die Einigkeit der Christen / aber dazu kan man auf keine andere Weise kommen / denn dadurch / daß uns Gott (wie Er gesagt) in seinem Wort erhalte / das ist / so wir bleiben in dem Wort das wir von Christo empfangen haben. Hiſce quippe solis corruptissimam animæ nostræ, omniumque eius virium conditionem intime cognoscere discimus, harum iugi meditatione omnes sancti & fideles opus habent, vt cognitione sui summæque ipsorum miseræ, discant salutem non in alio quoquam, nisi mediatore & seruatore nostro Iesu Christo per veram poenitentiam & fidem quærendam esse. Id si fiet, quin se ipsos pessimamque philautiam, qua, quicquid alias in se boni, contaminatur, abnegent, humilitatique minime fucatæ assidue studeant, nullum est dubium. O quæ suspiria ardentia ex animis eorum emanabunt, vt in dies cum Christo per veram fidem sub paupertatis domesticæ mutuo sensu, artius vniantur, proximus ab ipsis ardentius ametur, omnisque superbia, præcipitania, arrogantia & fastus magis magisque in iis opprimatur, mortificetur.

§. XXIV.

Optimum hinc conseruandæ vnitatis remedium est:

vt quis eos, qui fidei infirmæ sunt, multisque adhuc næ-
uis laborant, non statim acerbitate quadam, verbisque a-
speris adgrediatur, sed eosdem magna & patientia & leni-
tate toleret ac foueat; haud immemor, se quoque variis
infirmatibus laborare, & ob id ipsum diuina & misericor-
dia & longanimitate perpetuo indigere. Rom. XIV. 1. Gal.
VI. 1. 2. 3. 4. 5. 15. 16. 17. Quoad etiam fieri potest, pax, *opti-
ma rerum, quas homini nouisse datum est*, quæque ad con-
cordiam alendam magnopere conducit, cum omnibus ser-
uanda. Rom. XII. 18. Nec ob vocabula quædam, minus ad
rerum fundamenta pertinentia, ob ritus item circumstan-
tiasue externas, rixæ statim & contentionēs incipiendæ
sunt. Vide de his, qui amant rixas, dissert. de *Beatitudi-
ne pacificorum* anno 1698. Lipsiæ, Auctore Dn. Imman. Hor-
nio, editam p. 64. 65, in fine, vbi dicitur: *Atqui tales quidem
Haberechtios, qui abominando hoc Φιλαντίας ac Φιλονειίας
vitio laborant plures inuenias. Vnde tot replicas, dupli-
cas, triplicas, quasplicas non! conspiciere nobis hinc inde li-
cet. Et hoc est quod anima mea, quid? quod anima Dei, qui
est Deus pacis væ illud horrendum eiusmodi pacis ofensibus
denunciat*, Ies. V. 21.

§. XXV.

Nequaquam vero statuere me quis existimet, parui
faciendas esse dictiones ac loquendi formulas, sacris litte-
ris consentaneas: id certe nec vnuquam in mentem venit,
vt potius cum B. Spencero in Exegesi epistolæ 1 Cor. I. v.
10. qui est libellus in 8. pag. 277. adseram: *Regnum qui-
dem Dei non consistit in dicendo, siue in verbis, sed in factis,
siue virtute: attamen discordia in dictionibus & loquendi
formulis turbat ecclesiam & logomachias excitat. Studen-
dum itaque est non sententiæ saltim, sed & verborum vnita-
ti. Tutissimum autem est retinere NB. plerumque verba
scripturæ, aut ab iis, quam minime fieri potest, discedere.
Vnanimis enim esse debent fideles, & fide seu doctrina &
vita.*

§. XXVI.

§. XXVI.

His adminiculis conseruandæ concordia spiritualis hoc quoque addendum est: vt omni studio sibi caueant fideles, ne vnus alteri dona a Deo ipsi concessa inuideat; (quod vitium, vna cum arrogantia, vt omnibus, ita inprimis eruditis proprium esse solet) sed contentus sit vnusquisque ea gratiæ mensura, qua ipsum pater benignissimus donare voluit: ipsorumque concordia & vnanimitas sit secundum Iesum Christum, vt in fide solum respiciant verbum seruatoris sui, in vita autem caritatem; vt alter alterius commoda corporalia & spiritualia quærat, & hoc pro regula concordia habeat. Audiamus *B. Gerhardum* in Schol. Piet. p. 843. de inuidia ita differentem: *Es ist ja der Neid ein recht teuflisch Laster; denn wie der Teufel Gottes Willen und Ordnung zuwider ist: also widerstreibet auch ein neidischer göttlicher Ordnung und Austheilung / NB. denn er mißgönnet seinem Nächsten / was ihm Gott der Herr gegönnet und gegeben.*

§. XXVII.

Tandem vnanimitas fidelium in tuto collocaretur, nec detrimentum acciperet, si ii, qui in dignitate aliqua eminenti constituti sunt, omnimode sibi prospicerent, ne limites finesque externæ vocationis & officii egrediantur: id quod sane magni momenti est. *Vnusquisque in quo vocatus est, fratres, in hoc maneat apud Deum.* 1 Cor. VII, 24. Summis imperantibus, iisque, qui in statu politico officio quodam funguntur, caute ambulandum est circa sacra, easque res, quæ vel ad ministerium ecclesiæ publicum, vel totam ecclesiam spectant, ne imperium & potestatem suam etiam in his, vltra quam decet, exercere, conscientiisque & subditorum reliquorum & ministrorum ecclesiæ etiam, dominari videantur. Vide *Pufendorffii* egregium libellum de *Habitu religionis Christi. ad vitam ciu.* in præfat. Ministri vero ecclesiæ omnibus modis sibi cauere debent a domi-
minatu

minatu in conscientias auditorum suorum. *μη ως κατακυ-
ρίουντες τῶν κληρῶν, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμανίου* 1 Pet.
V, 3. Vid. dissert. Theol. Dn. Prot. *Langii Idea boni pastoris*:
in qua ex professo hunc textum Petrinum explicat. Mini-
stri ecclesiæ omnem etiam pompam mundanam, in qua-
cunque re, ipsis & officio ipsorum nocentissimam, abhor-
reant. Vide libellum *Reinigung der Kinder Levi*.

§. XXVIII.

Errorēs circa hanc materiam occurrentes, saltim præ-
cipuos, quin detegamus, omittere nolumus. Palmam præ
reliquis facile hicce ferunt ii, quorum hisce temporibus
passim aliquis est numerus, qui artissime tenent, & vt cer-
tissimum sibi persuadent, exercitium veri Christianismi, &
sic etiam concordia & vnanimitatis spiritualis, rite institui
& excoli haud posse, nisi cœtus quis separatus formetur eo-
rum, quibus pie & sancte viuendi sit propositum: nisi que
hi ad euitandum omne commercium hominum malorum,
ab omni communione ecclesiæ externa, cultuque diuino
externo, qui consistit in administratione sacramentorum,
& annunciatione publica verbi euangelii, separentur ac se-
grentur. Hac enim ratione, cum in cœtu ipsorum non
nisi fideles reperiantur, cultui diuino, exercendæ caritati
& concordia, omnibusque virtutibus Christianis ipsos va-
care melius posse autumant, quam si in communione ec-
clesiæ externa, in qua tot sint impii, vixerint. Sed esse id
apud plerosque coniunctum cum impatientia, multaque
ecclesiæ Christi incommoda inferre v.g. quod aliqui mul-
tum *rancoris & amaritudinis* ostendunt aduersus ipsos *fi-
deles*, ab his ausibus dissentientes, a quibus *non minus* se-
se separant quam ab aliis, B. D. *Phil. lac. Spenerus* in libel-
lo *Klagen über das verdorbene Christenthum* / & in tomo
præcipue ultimo *der Theol. Bedenten* / iam dudum per-
quam egregie demonstrauit; ostensa simul via, qua consci-
entis eiusmodi erroneis sit subueniendum & medendum
Conf.

Conf. etiam Dni Prof. Langii Rechte Mittelstrasse T. I. P. I. in qua prolixè hanc materiam deduxit.

§. XXIX.

Error esset, si quis vellet statuere, vnanimitatem spiritus certo eoque particulari cœtu, certis locis, certis regionibus, certis doctrinæ formulis, certis ritibus & ceremoniis esse præcisè circumscriptam; quippe quousque ecclesia Christi patet, iam vero hæc per vniuersum terrarum orbem diffusa est, eo vsque etiam cæteris paribus se extendit spiritus vnitas. Fideles enim, *qui de euangelio consentiunt & habent eundem Christum, eundem spiritum sanctum & eadem sacramenta, siue habeant easdem traditiones humanas siue dissimiles* sparsi sunt per totum orbem LL SS p. 146.

§. XXX.

Errorem etiam committit, si quis dicat: vnanimitatem fidelium apud illos quoque locum habere, qui *qualicunque* fide crederent, Christum esse filium DEI, nobisque exemplar vitæ pie & sancte instituendæ dedisse, quod si quis imitaretur, vnionis sanctorum membrum existere posse, reiecto licet sanctissimo Christi sanguine, seu lyro per quod solum conscientia nostra ab ira diuina liberari, & in gratiam cum Deo redire possit. Item, si quis aliquas saltem doctrinæ Christianæ partes, non vero in toto complexu suo, totamque adeo oeconomiam salutis diuinam amplexus fuerit: eum concordia sic etiam membrum esse, minime concedendum. Momenta quædam *οἰκονομίας* circa articulum de *iustificacione* reperiis in Dn. Prædis mei diss. de *harmonia fidei* §. 20. 22. 34. 45. 50. 51.

§. XXXI.

In errore etiam haud leui versatur, qui pietati tantum & caritati Christianæ studendum esse putat, vt, qui concordia fidelium amantes esse cupiant, quomodocunque etiam se res habeat cum credendis & doctrina Christiana. Ita non minus

fallitur is, qui contra concordiae fidelium conseruandae sufficere existimat doctrinae assensum formularium, quamuis a morum & vitae sanctitate seiunctum. Vtrumque falsum est; vnum enim ab altero separari nequit. Apostolus Paulus 1 Cor. I, 10. dicit, quod Christianos veros in ecclesia *unum sensum, vnamque fidem* de DEO & eius doctrina, *vnamque sententiam* in mutua caritate oporteat habere.

§. XXXII.

Error denique crassissimus est, quando dicitur de fidelibus Dei seruis, eos turbatores concordiae & vnitatis spiritus in ecclesia existere, cum vulnera illius detegunt, illisque mederi omni studio allaborant. Nam sicut Iesaias, Ieremias & reliqui prophetae vulnera domus Israelis ostendentes, itemque seruator noster & apostoli, non fuere turbatores: ita certe neque turbatores ecclesiae, & in ea unitate spiritualis fidelium, nominari debent, qui vestigiis eorum fideliter insistant. Quam in rem digna lectu sunt Electoris Saxoniae Ioannis Friderici verba in Seckendorffii historia reform. L. 3. f. 564. a. & Ioachimi II. Elect. Brandenb. ibidem f. 235.

§. XXXIII.

Sed hic finem dissertationi imponere filumque abrumperere cogit improuisa temporis angustia, aliarumque circumstantiarum complurium ratio, quibus, quo minus, quam quidem optaramus, hanc vtilem materiam pertractare potuerimus, impedimur. Caeterum omni cura & diligentia praecauere volumus, ne quid in elaboranda hacce dissertatione a nobis dictum sit, quod vel sacris litteris, vel secundum hasce analogiae fidei, aut etiam libris nostris symbolicis sit aduersum, vel quod a veritate & caritate recedat. Quod si vero beneuolus lector animaduenerit aliquid in hacce dissertatione, quod correctione dignum sit: id vt beneuole & in caritate spiritusque lenitate nobiscum com-

communicet, humanissime rogamus, lubentissime in omnem veritatem nos duci passuris.

Te vero clementissime Pater cælestis, Pater domini nostri & servatoris Iesu Christi, te, inquam, ardentissimis imploramus precibus; vt ecclesiam tuam in tot partes, totque opinionum sectas diuulsam, sub vnum caput Christum dominum nostrum reducere, eamque fouere, & ad finem vsque mundi clementer conseruare digneris. Tibi, o æterne Deus, cuncta ecclesiæ vulnera sananda commendamus per & propter filium tuum dilectum Iesum Christum, cui sit tecum, vna cum spiritu sancto, pro concessis nobis viribus laus, honor & gloria in omnia sæcula!

Amen.

AD

DISSERTATIONIS PRAESENTIS AVCTOREM

Stulisti mihi, *Amice dilecte*, paucis abhinc diebus meletema, proprio Marte a te conscriptum; imo etiam a te ipso electum; cui publice excutiendo moderamen meum more academico accommodarem. Annui quidem ego, sed hac præcipue de causa, quod aduerterem, te ex amore in patriam, eo iam reuocatum a Patronis, consignandi hæc cepisse consilium, sicque ex abundantia cordis loqui os tuum. Dum autem reddo tibi dissertationem tuam paucis interpunctis vel adscriptis, vulnus adhuc sentio in animo meo ex inscriptione *fidelium*. Quid enim mirum, exspirasse caritatem inter homines, quando diuina euauit fides? Abiecimus suaue vinculum, quod cum Deo erat Optimo conditore; nulla ergo firma sunt vincula inter homines, quamdiu non fideliter redimus ad Deum. Ipsa tamen mala, publica & priuata, eo nos compellunt ad resipiscendum, modo ne nouo perfidia genere

nere palliatis, diffimulatisue mileris nostris, ex malo maximo reddamus adhuc maiora. Singuli, loco quisque suo, agnoscant culpam suam prius, quam in vniuersos publica redundet felicitas, ne ideas concipiamus Platonice miserriores, nec Deum ad maiorem prouocemus iram detestanda hypocrisis. Recordaris, *Amice*, epistolæ propempticæ, quam pariter aliquot abhinc annis subiunxi dissertationi, *de Spiritu moderationis* a commilitone, nunc ecclesiæ ministro, conscriptæ; argumento videlicet & themate, quod aliquam cum tuo affinitatem habet. Ante omnia autem recorderis, assiduus instandum esse precibus, ut Deo dante & auxiliante ipse præstes fideliter in omnibus casibus, qui innumeri sunt, quod pro viribus tuis nunc proponis in cathedra. Nosti ac didicisti, *fideles* esse eos, qui proprie *tentantur* a Satana. Non nescis ex Actis apostolorum, quis *παροξυσμὸς* accidere possit inter ipsos fideles, donec nebulae retrocedant omniaque reconualescant. De cetero gratulor tibi de patria in eandem Christi disciplinam propensa. Vade ergo, fretus tutela & medela cælesti, præcinctus lumbos humilitate ac sobrietate mentis: locoque epiphonematis primas, ecce, lineas habeto socias itineris ex insigni epistola, quam Melanchthon olim ad ecclesiæ Cygnensis pastores exarauit. *Magna, inquit, leuatio est animorum in omnibus doloribus, publicis & priuatis, videre ecclesiam oppidi sui tranquillam, quia precipue acquiescunt animi in inuocatione Dei, qua, cum discordia in conspectu sunt, valde turbatur & impeditur. Cumque hoc tempore multi propter calamitates magno in mœrore sint, maxime curandum, ut sua (cuique) ecclesia velut portus sit, in quam mæsti confugientes inuocatione Dei erigantur.*

A. 1712. d. 15. Iul.

PRAESES.